

● D. Mehmet Doğan*

Cumali Ünal'dı Yahut Şiirle Siyasetin Yakın Tarihine Derkenar

*Yolları geç ey yolcu, yolları geç, yolları
içinin yangınını apar
dağa, taşta
gökyüzüne
hüznün yüzyılındasın ya*

Cumali'yi hatırladığımda şiir elbette önce geliyor. Ne kadar arkadan gelirse gelsin siyaset de hep işin içinde.

“Yeşile sevda sözleri”, 1972 yılında, Hareket dergisinin 72. Sayısında yayınlanmış, İskilipli Âtîf hoca ile ilgili, Cumhuriyet döneminin hukukî kara lekelerinden birine işaret ediyor:

*Onlar öldürürken
Ölmez olan
Doğruldu...*

Şiirin isminden şairin imzası daha uzundu: *Cumali Ünal'dı Hasannebioğlu!*

O bir Malatyalı!

Malatya'dan önce Malatyalıları tanıdık. İlk aklıma gelenler Cumali Ünal'dı Hasannebioğlu ve Metin Önal Mengüşoğlu. Hareket dergisinin sayfalarında onlarla beraberiz. Soyadları sandığımız asalet havası yayan “oğlu”lar ikisinin de isimlerini tamamlıyor. Tanıdığım Malatyalıların hepsini zikredemeyeceğim; iki sene önce kaybettiğimiz Cahit Çollak, Malatya'da doğup büyüyen, tahsilini burada yapan hizmet ehli bir dostumuzdu.

Malatya Cumhuriyet'in ilk döneminde bölgede lisesi olan nadir illerden. Bu yüzden Malatya Lisesi'nde okuyan çok sayıda dostumuz oldu. Malatya lisesinin Tek parti devrinde açılan nadir liselerden olması İsmet İnönü'nün Malatyalı olmasıyla ilgili elbette. Şair Ârif Nihat Asya'nın bu lisede müdürlük yapması, bu vazifesi sırasında devrin Maarif Vekili Hasan Ali Yücel'le aralarında geçen hadise zihinlerimizde Malatya'yı diri tuttu. Sonra bir süre Malatya Lisesi'nde okuyan Yavuz Bülent Bakiler ve Hasan Celâl Güzel'in hisselerini de ihmal etmemek lâzım.

1952'deki Malatya suikasti, içinde bulunduğumuz fikir çevresi yüzünden hafızamızda yer eden bir hadise idi.

1970'lerde, İstanbullu yıllarımızda Malatyalı çaycılarla tanıştık. Neredeyse bütün iş hanlarının çay ocakları Malatyalıların elinde idi. Dergâh Yayınları'nın bulunduğu binada da değişen bir şey yoktu. Malatyalı çaycılar çayın tadına varmamızdaki yerini hatırdan çıkarmamız mümkün değil. Çaydaki tavşan kanı rengini en iyi onlar veriyordu!

*Türkiye Yazarlar Birliği Onursal Genel Başkanı

“Malatya radikalizmi” de, gençlik ve orta yaşlılık dönemimizin renklerindendi. Radikallerin sorgulayıcı tavrının dinî idrakimizi diri tuttuğunu söyleyebiliriz.

Malatya’dan Ankara’ya

Malatyalı Cumali’nin Ankara günlerinde -ki hayli uzun sürmüştür- 1980’lerin siyasî havasını bir fon olarak akılda tutmalıyız. 12 Eylül darbesi, askerî dönem bir seçimle fona geçiyor. Seçim bu, kimse sonucunu bilemez. Darbeciler, seçimi açık farkla kazanan Turgut Özal’a sıcak bakmıyorlar. Turgut Özal Malatyalı, Kenan Paşa’ya pabuç bırakacağı yok. Çankaya’daki meşhur seremonide Anayasa oylamasıyla Cumhurbaşkanı seçilen Kenan Paşa’ya bir öpme hamlesi yapıyor ve psikolojik harbi Özal kazanıyor.

Turgut Özal (partisi unutuldu, hâlâ var mı bilmiyorum: Anavatan) Cumhuriyet döneminde büyük dönüşümün mimarı olarak hayatımıza karışıyor. CHP zihniyeti sersemlemiş, Hoca’nın Selamet’i yasaklı, Başbuğ’un MHP’si yasaklı, Demirel’in Adalet’i de öyle. Ortalıkta bir takım vekalet partileri var. Seçim sonrasında Ankara’da bugüne kadar geri planda kalmış eğilimlere sahip simalar görünürleşiyorlar. Siyasî simalar değiştiği gibi, merkezî idarede de ciddi bir hava değişikliği hissediliyor.

Daha önce gıyaben tanıdığımız Cumali Ünal’dı da işte bu fasıldan Ankara’nın hayatına karışıyor. Özal’ın Ankara Büyükşehir Belediyesi başkanı Mehmet Altınsoy. Daha önce bakanlık da yapmış, tecrübeli bir siyasetçi. Siyasetçiler içinde kit bulunur okur yazar olanlardan öte, bir entelektüel. Cumali’yi o mu seçti, o kadar önemli değil, fakat ona yakışan bir tayin yaptı.

Cumali Ünal’dı Ankara’ya Büyükşehir Belediyesi Park ve Bahçeler Dairesi Başkanı olarak geldi. Eski Şehirlerarası otobüs terminalinin karşısında, Hipodrom sahasında iki katlı, iyi bir mimar eli değmiş güzel bir binada Cumali’yi ziyarete gittik. “Yeşile sevda sözleri” şiirinin şairi, Ankara’nın yeşilinin sorumlusu olmuştu.

Gelen resimlerdeki kara sakallı Cumali değildi, fakat oydu. Cumali orada oldukça en sık gittiğimiz yerlerden biri oldu onun mekânı. Orada şiir vardı, edebiyat vardı, sohbet ve muhabet vardı. Malatya mahsulleri ve çığ köfte olmazsa olmazdı. Tabii Malatyalı bir başbakanımız olması siyaseti de işin içine katıyordu.

Cumali sonra Başbakanlık’ta vazife yaptı. Başbakanlık Yazarlar Birliği’ne yakındı. Hatay Sokağı’ndaki küçük genel merkezde Cumali’nin sesinin çınladığı günler oldu.

Yazarlar Birliği’nin Türkiye Yazarlar Birliği olduğu günlerde oradaydı. Yönetim Kurulu’na girdi.

Yıl 1990. Türkiye Yazarlar Birliği’nden arkadaşlarla (Cumali Ünal’dı, Ahmet Kot, Mehmet Cemal) ve Türkiye gazetesinin başyazarı merhum Yalçın Özer’le BRT (Bayrak Radyo ve Televizyonu) Genel Müdürü Derviş Özer Berkem’in davetlisi olarak bir Kıbrıs seyahati yaptık.

Kıbrıs’ın o zamanki devlet erkânını, Cumhurbaşkanı Rauf Denктаş, Başbakan Derviş Eroğlu ve diğer bazı bakanları ziyaret ettik. Ziyaretlerimizden en dikkate değer, görevi devretmeye hazırlanan Kıbrıs Türk Barış Kuvvetleri Kumandanı Orgeneral Eşref Bitlis’le olanı idi. Eşref Bitlis Paşa ile çok samimi sohbet ettik. Daha sonra, Paşa’nın yanında çalışan sivil kıyafetli subaylar bizi Girne’de bir otele götürdüler. Mevzu, siyonizm ve İsrail’in bölgedeki faaliyetleri idi.

Türk ordusunda bazı birimlerin böyle mevzularla ilgilenmesi, tehlikenin farkında olması bizi gerçekten şaşırtmıştı. Eşref Bitlis’in önemini, değerini ve farkını o zaman daha iyi anladık. Daha sonra Jandarma Genel Kumandanlığı sırasında yaptıkları onun müstesnalığını daha fazla ortaya koydu. Meseleleri uzaktan seyretmiyor, ateşi maşa ile tutmuyor, bizzat eline alıyordu.

Çekiç Güç’ün Türkiye’den ayrılması gerektiğini açıkça söyleyen, bu yüzden ABD büyükelçiliği tarafından hükümete şikâyet edilen Eşref Paşa, helikopterle Kuzey Irak’a giderken 17 Aralık 1992’de Çekiç Güç’e bağlı Amerikan savaş uçaklarının tacizine maruz kalmıştı. Bu ona son ihtardı!

7 Şubat 1993’de İncirlik Üssü’nden kalkan ABD uçakları’nın PKK’ya yardım dağıttığını söyleyen Eşref Bitlis, 17 Şubat 1993’de bir uçak “kazası” ile bertaraf edildi! Allah rahmet etsin...

Şair müşavir dönemi!

Cumali'nin bürokrasi tecrübesi, başbakanların şair müşavirleri olması fikri etrafında neşvünema buldu. Fakat devletin veya hükümetin şairleri dinleyecek hali yoktu! Bu defa şair siyasete yöneldi. Şiir yazmakla kalmayıp poetikasıyla da haşır neşir olan Cumali politikayla imtizaç edemedi.

Onun Malatyalılık üzerinden, yürüttüğü bir memleketçilik düşüncesi var ki, hep sempati ile bakmışım dır. Bölgede yaygın olan İzol aşiretinin siyasi kürtçülüğün azdığı bir dönemde doğru bir yer tayininde onun ciddi yapıcı rolü oldu. Malatya'lı Hırant Dink'in memlekete yönelik yüzünü ondan dinledik. Ermenistan veya Ermeni meselesi ile ilgili Hırant Dink'in Ermeni radikalizmini yerle bir eden görüşlerinden bizi o haberdar etti.

Ermenistan'da kırk paralık akıl olsa, ne yapar yapar Türkiye ve Azerbaycan'la ilişkilerini yoluna koyar. O zaman ülkeye hayat gelir. Ekonomisi toparlanır, ülkeden kaçış durur...3 milyonluk Ermenistan ve bir o kadar nüfus da diasporada dersek, 6 milyonluk cirmeleri ile dünyayı yakmaya çalışıyorlar. Sonuç filan alınacağı yok! Batılı merkezler Ermenilerle geçen yüzyılda olduğu gibi oynuyorlar.

İşte söyledikleri: “İngiliz, Fransız, Rus ve Almanlar geçmişte bu topraklarda oynadıkları oyunları bugün de tekrarlıyor. Geçmişte Ermeni halkı, onlara güvendi.

Kendilerini Osmanlı'nın zulmünden kurtaracak zannetti. Ama yanıldılar; çünkü onlar kendi işlerini, hesaplarını yapıp gittiler. Bu topraklarda da kardeşi kardeşe kan içerisinde bıraktılar.”

Dink, geçmişte yaşananlarla kalmıyor, bazı Kürtlerin de günümüzde aynı oyuna âlet olduğunu açıkça söylüyor...Dink'in menfur bir cinayete kurban edilmesine bunları da bilerek daha fazla üzüldük.

Şairle memleketinde

Malatya, Cumali ile aramızda sırf konuşulan bir mevzu olarak kalmadı. Bir fırsat zuhur etti, Cumali Ünal'dı yıllardır memleketinde beraber olma hayalini gerçekleştirirken, biz de Ahmet Kot, Ali Ural, Ömer Erdem gibi şair dostlarımızla ve değerli edebiyat hocası Prof. Abdullah Uçman'la buluştuk.

Bütün şehirlerimiz değişiyor. Fizikî değişme kolaylıkla farkediliyor. Malatya ilk gördüğümüz 1977'den bu yana fiziklen çok gelişmiş, serpilmiş, yaygınlaşmış. Nüfusu 400 bini geçmiş. Peki manevî yapısı, kültür hayatı aynı şekilde gelişebiliyor mu? Bunu ölçmek kolay değil elbette.

Malatya, Ankara derken siyaset!

Cumali Malatya'dan Ankara'ya geldi, siyasete yöneldi. Bu yönde bazı adaylık teşebbüsleri oldu. Fakat iyi bir sonuç alamadı. O zaman hatırımızı siyasilere şair müşavir tavsiye eden Cumali'ye bir siyasi müşavir tavsiye etmek geldi. Siyaset başa bulaştı mı, tavsiye dinleyen kim?

O defter kapanınca bütün şiirlerini topladı, güzel bir kitap olarak yayınladı: *Andolsun Aşka*. 1970'lerin ele avuca sığmaz şairlerinden Cumali Ünal'dı Hasannebioğlu'nun *Hareket* veya *Düşünce*'de yayınlanan şiirleri dillerden düşmezdi. Şiirlerinde his kadar fikir de keskindi. 430 sayfalık kitapta, o yılların şiirleri yanında, son yıllarda yazılmış olanlar da var.1983'de yazdığı Tutanak şiirinde “*Hodri ölüm, bre ölüm, ölüm ey!*” diye kükreyen şair, 2008'de yazdığı bir şiirde şöyle söylüyor:

Ben bilerek hayata cinas kelimeler seçtim

Doğdum, yaşadım, gördüm, ölüme düğünle geçtim.

Cumali'den geleceğe güzel ve yüksek sesli şiirler kalacak!

